

VALSTYBINĖS ENERGETIKOS REGULIAVIMO TARYBOS PASTABOS IR PASIŪLYMAI LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO NUTARIMO „DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO 2012 M. BIRŽELIO 26 D. NUTARIMO NR. XI-2133 „DĖL NACIONALINĖS ENERGETINĖS NEPRIKLAUSOMYBĖS STRATEGIJOS PATVIRTINIMO“ PAKEITIMO“ PROJEKTUI

Eil. Nr.	NENS projekto nuostata	Pastaba	Siūlomas pakeitimas
Bendro pobūdžio pastabos Nacionalinei energetinės nepriklausomybės strategijai			
		<p>Siūlome Nacionalinės energetinės nepriklausomybės strategiją (toliau – Strategija arba NENS) papildyti nuostatomis dėl strateginių tikslų plėtojant energijos rinkas, kurios aktualios siekiant išnaudoti turimą infrastruktūrą energijos perdavimui ir prekybai ir parduoti už Lietuvos ribų planuojamus pagaminti perteklinius energijos kiekius.</p> <p>Siūlytume aptarti, kokia matoma perspektyva plėtoti elektros energijos rinką, pavyzdžiui, bendros didmeninės ir mažmeninės rinkos kūrimo kartu su Latvija ir Estija, prekybos zonų sujungimo perspektyvas, kurios išplėstų galimybes rinkos operatorių organizuotoje rinkoje vystyti išvestinių finansinių priemonių produktus ir jais prekiauti, kas savo ruožtu atlieptų rinkos dalyvių, ypač elektros energijos tiekėjų poreikį įsigyti draudimo produktus ir apriboti didmeninių elektros energijos kainų kitimo riziką bei užsitikrinti veiklos tvarumą už konkurencinėmis rinkos sąlygomis susiformavusią kainą.</p> <p>Taip pat siūlytume aptartis perspektyvas vystyti Baltijos elektros energijos balansavimo pajėgumų (rezervų) rinką ar bendrą Baltijos ir Šiaurės šalių balansavimo pajėgumų rinką.</p> <p>Taip pat siūlytume aptarti gamtinių dujų rinkos vystymo perspektyvas, pavyzdžiui, bendros regioninės Suomijos, Baltijos šalių ar su Lenkija gamtinių dujų rinkos.</p>	
		<p>Strategijoje planuojami didelė AEI gamybos plėtra ir eksportas, taip pat svarstoma dėl tarptautinių jungčių poreikio, tačiau konkrečių nuostatų trūksta. Atsižvelgiant į tai siūlytina numatyti ir įvardyti galimybes plėsti tarptautines jungtis, pavyzdžiui, neapsiriboti energetinės salos projekto plėtojimu Baltijos jūroje, o numatyti galimybę ir poreikį vystyti regionines jungtis šioje vietoje, kurios užtikrintų didesnes elektros energijos eksporto galimybes.</p>	
		<p>Nors NENS paskutiniame skyriuje (261 punktas) yra bendrai nurodomi įvairūs NENS įgyvendinimo finansavimo šaltiniai, tačiau tarp šių šaltinių nėra aiškiai įvardijami vartotojų mokėjimai, kuriais</p>	

		<p>atsiskaitoma už persiuntimo paslaugas (vartotojų mokami tarifai), kuriais vartotojai nemaža dalimi turės prisidėti prie NENS įgyvendinimo.</p> <p>Svarstyta, ar NENS neturėtų būti papildyta išsamesne technine-ekonomine analize, kuri pagrįstų Strategijoje pateiktą viziją ir įvardytą galimą finansavimo poreikį, ypač tą dalį, kuria prisidėti turėtų vartotojai, kiek tai susiję su infrastruktūros plėtra ar AEI gamybos ar pan. skatinimu, kurie finansuojami iš surenkamų mokėjimų už energijos persiuntimo paslaugas ar VIAP. Kaip alternatyva tokiame įvertinimui Strategijoje galėtų būti nustatyti vartotojų finansinio prisidėjimo prie Strategijos įgyvendinimo priemonių dydį ribojantys rodikliai, pavyzdžiui, kaip iš vartotojų reikiamo surinkti finansavimo dydžio santykis su vartotojų pajamas atspindinčiu rodikliu, t. y. nustatyti saugiklį, orientacinį rodiklį, ribojantį vartotojams tenkančią Strategijos priemonių įgyvendinimo našta.</p>	
		<p>Komisijos komunikate Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir regionų komitetui „Tinklai, trūkstama jungtis. ES tinklų veiksmų planas“¹ pažymėta, kad „Komisijos pasiūlyme reformuoti elektros energijos rinkos modelį aiškiai nurodyta, kad atitinkamiems tinklo projektams turėtų būti naudojamos išankstinės perspektyvos investicijos. Tiesa, tokių investicijų naudojimas turėtų būti proporcingas poreikiams“. Atsižvelgiant į tai siūlytina Strategijoje tinklų vystymą grysti ne tik, kaip numatyta „atsižvelgiant į gamintojų ir vartotojų poreikį, įvertinant ir elektros energetikos sistemos lankstumo priemonių galimybes“, bet kartu kaip strateginę kryptį numatyti išankstinės perspektyvos investicijų (angl. <i>anticipatory investments</i>) planavimą, siekiant proveržio šioje srityje.</p>	
		<p>Nutarimo projektu siūlomos tvirtinti Nacionalinėje energetinės nepriklausomybės strategijoje (toliau – NENS) nėra aiškiai apibrėžtos vandenilio infrastruktūros plėtros kryptys.</p> <p>Pirma, NENS 136 punkte nurodyta, kad iki 2050 m. siekiama sukurti visaverčius transportavimo pajėgumus, tačiau nėra aišku, kokią transportavimo alternatyvą numatoma pasirinkti (gamtinių dujų transportavimo dujotiekių pritaikymo vandeniliui ar vandenilio įmaišymui, naujos infrastruktūros vandenilio transportavimui kūrimo ar kt.). Pažymėtina, kad NENS 137 punkte numatyta plėtoti vandenilio transportavimo vamzdiniais infrastruktūrą tik esant ekonominiam</p>	

¹ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX:52023DC0757>

		<p>pagrįstumui, taigi iš NENS nėra aišku, ar tokią infrastruktūrą apskritai numatoma kurti.</p> <p>Antra, NENS nenumato konkrečių vandenilio saugojimo sprendimų. Atkreiptinas dėmesys, kad NENS 24.1 papunktyje nurodyta, kad Lietuvoje, vertinant šiuo metu žinomas ilgalaikio vandenilio saugojimo technologijas, nebus jokių ilgalaikių vandenilio saugojimo galimybių. Ribotos vandenilio saugojimo galimybės minimos ir NENS 140 punkte. Pažymėtina, kad ši nuostata nedera su Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimo projektu „Dėl vandenilio plėtos Lietuvoje 2024–2050 m. gairių patvirtinimo“, pateikto Teisės aktų informacinėje sistemoje 2023 m. gruodžio 8 d. (reg. Nr. 23-10946(3)), siūlomu tvirtinti Vandenilio plėtos Lietuvoje 2024–2050 m. gairių 29.7 papunkčiu, kuriuo numatomas uždavinys didinti vandenilio saugojimo galimybes, įskaitant ir ilgalaikio vandenilio saugojimo Lietuvoje analizės atlikimą. Atsižvelgiant į tai, nėra aišku, ar vandenilio saugojimo galimybės jau yra pilnai ištirtos.</p> <p>Atitinkamai siūlome NENS išskirti konkrečius numatomus plėtoti vandenilio infrastruktūros sprendimus, o tuo atveju, kai galimos alternatyvos nėra pakankamai išanalizuotos, NENS aiškiai išskirti, vandenilio plėtos kryptis, kurios dar turi būti išanalizuotos.</p>	
Pastabos konkrečioms Strategijos nuostatoms			
	<p>5. Energetikos sektoriaus pokyčiai palies energijos gamybą, pramonės įmones iki buitinius energijos vartotojus. Siekdama įvertinti šių pokyčių įtaką Lietuvos ekonomikai ir energetikos sistemai, taip pat pasinaudoti atsirandančiomis galimybėmis Lietuvoje pasigaminti visą reikalingą energiją ir tapti jos eksportuotoja, Lietuvos Respublikos energetikos ministerija užsakė arba inicijavo studijas apie energetikos sektoriaus pokyčius ir ateities perspektyvas. Šių studijų duomenys ir išvados yra techninis Strategijos pagrindas.</p>	<p>Studijos, kuriomis grindžiama Strategija, jų rezultatai siekiant užtikrinti skaidrų ir pagrįstą Strategijos rengimą turėtų būti viešai publikuojamos ar bent aptariamai jų rezultatai. Siūlytume nurodyti, konkrečias studijas ir kur galima susipažinti su tokių studijų rezultatais.</p>	
	<p>8. Vertinant energetikos sektoriaus stiprybes Lietuvoje, išskirtini keli pagrindiniai aspektai. Lietuvoje yra gerai išplėtoti gamtinių dujų ir elektros energijos perdavimo infrastruktūra, elektros energijos ir gamtinių dujų tiekimas užtikrinamas</p>	<p>Siūlytina pagrįsti iškastinio kuro infrastruktūros išnaudojimo teikiamas stiprybes ir šio išnaudojimo galimybes, keičiant šios infrastruktūros paskirtį ar panaudojimo pobūdį, atsižvelgiant į tai, kad Lietuvoje siekiama iki 2050 m. turėti klimatui neutralų energetikos sektorių, taip pat turint mintyje, kad kaimyninės valstybės, kaip ES valstybės narės, taip pat sieks analogiškų tikslų. Šios infrastruktūros</p>	

	patikimomis jungtimis su kitomis ES valstybėmis, yra didelės apimties iškastinio kuro importo terminalai. <...>	turėjimas gali būti kaip stabdantis veiksnys atsisakant iškastinio kuro naudojimo, kol nenumatytos šios infrastruktūros kitokios panaudojimo galimybės ar baigiamas jos naudojimas jai pasenus.	
	12. Valstybės duomenų agentūros ir viešosios įstaigos Lietuvos energetikos agentūros (toliau – Lietuvos energetikos agentūra) duomenimis, 2022 m. Lietuvoje pirminės energijos poreikis siekė 83 TWh, o galutinės energijos – 65,5 TWh. Palyginti su 2018 m., sumažėjo pirminės energijos ir galutinės energijos poreikis. 2018 m. pirminės energijos poreikis siekė 90,1 TWh, o galutinės energijos – 65,06 TWh.	Pagal pateiktus duomenis - galutinės energijos poreikis 2022 m. palyginti su 2018 m. neženkliai padidėjo / beveik nepakito , o ne, kaip teigiama tekste, sumažėjo.	
	14. 2022 m. AEI dalis, palyginti su bendru galutiniu energijos suvartojimu, sudarė 29,62 proc. Šiuos rezultatus daugiausia lėmė AEI dalis šilumos sektoriuje, kuri sudarė 51,77 proc., ir AEI dalis elektros energijos gamyboje, kuri sudarė 25,50 proc. Sudėtingiausia situacija išlieka transporto sektoriuje, kuriame AEI dalis siekė 6,28 proc. 2018 m. AEI dalis, palyginti su bendru galutiniu energijos suvartojimu, sudarė 25,51 proc., šilumos sektoriuje – 46,02 proc., elektros energijos sektoriuje – 18,41 proc., o transporto sektoriuje – 4,33 proc. Vertinant visą analizuojamą laikotarpį, didžiausia pažanga pasiekta elektros energetikos sektoriuje, kuriame AEI dalis išaugo 7,09 proc., mažiausia pažanga – transporto sektoriuje, kuriame AEI dalis išaugo 1,95 proc.	Paskutiniame 14 punkto sakinyje AEI dalies augimas yra pateikiamas procentiniais punktais, o ne procentais , taigi siūlome atitinkamai patikslinti tekstą.	14. 2022 m. AEI dalis, palyginti su bendru galutiniu energijos suvartojimu, sudarė 29,62 proc. Šiuos rezultatus daugiausia lėmė AEI dalis šilumos sektoriuje, kuri sudarė 51,77 proc., ir AEI dalis elektros energijos gamyboje, kuri sudarė 25,50 proc. Sudėtingiausia situacija išlieka transporto sektoriuje, kuriame AEI dalis siekė 6,28 proc. 2018 m. AEI dalis, palyginti su bendru galutiniu energijos suvartojimu, sudarė 25,51 proc., šilumos sektoriuje – 46,02 proc., elektros energijos sektoriuje – 18,41 proc., o transporto sektoriuje – 4,33 proc. Vertinant visą analizuojamą laikotarpį, didžiausia pažanga pasiekta elektros energetikos sektoriuje, kuriame AEI dalis išaugo 7,09 proc. punkto , mažiausia pažanga – transporto sektoriuje, kuriame AEI dalis išaugo 1,95 proc. punkto .

	<p>17. Gamtinių dujų perdavimo sistemos operatoriaus duomenimis, gamtinių dujų sektoriuje nuo 2022 m. buvo fiksuojamas daugiau kaip 35 proc. gamtinių dujų vartojimo sumažėjimas dėl itin išaugusių gamtinių dujų kainų 2022 m. Vartojimas gamtinių dujų perdavimo ir skirstymo tinkluose sumažėjo nuo 24,14 TWh 2021 m. iki 15,58 TWh 2022 m. Vertinant ilgojo laikotarpio tendencijas, gamtinių dujų vartojimo mažėjimas gali būti laikinas ir ateityje gamtinių dujų vartojimas gali grįžti į 2021 m. lygį, priklausomai nuo gamtinių dujų poreikio trąšų gamyboje. Struktūrinio gamtinių dujų vartojimo mažėjimo galima tikėtis po 2030 m.</p>	<p>Suprantama, kad kai kurių duomenų už 2023 m. Strategijos rengėjai dar neturėjo, tačiau čia, kaip ir elektros energetikos sektoriaus atveju (15, 16 punktai), gamtinių dujų (toliau – GD) perdavimo sistemos operatorius galėtų pateikti aktualesnius, t. y. 2023 m. GD vartojimo duomenis. Taip pat, kaip ir kitur Strategijoje (pvz., 12 – 16 punktai) palyginimui turėtų būti taikomas tas pats bazinis palyginimo laikotarpis – 2018 m.</p>	
	<p>22. Siekiant detaliau įvertinti būsimus energetikos sektoriaus pokyčius, iššūkius ir galimybes Lietuvai, buvo atlikta studija „Lietuvos energetikos vizija iki 2050 m.“, kurioje galimi pokyčiai Lietuvos energetikos sistemoje iki 2050 m. buvo įvertinti remiantis trimis pagrindiniais ateities scenarijais, pagal kiekvieną iš jų vertinamos regioninės energetikos plėtros tendencijos, energetikos infrastruktūros plėtra Lietuvoje, rinkos situacija ir teisinė aplinka. Pagal plėtros tendencijas ir planuojamą vietinį elektros energijos gamybos kiekį išskirti scenarijai: klimatui neutrali energetika, vandenilio gamyba regionui ir žaliosios energijos produktai.</p>	<p>Atsižvelgus į tai, kad studija rengta vadovaujantis prieš kelis metus esančiomis prielaidomis ir tendencijomis rinkoje – svarstyтина, ar nereikalinga atnaujinti šios studijos.</p>	
	<p>24. 3. Žaliosios energijos produktų (toliau – ŽEP) scenarijus. <...> Vertinant elektros energetikos sistemos lankstumo paslaugas, šis scenarijus yra panašus į VGR scenarijų. Pagal ŽEP scenarijų bendras pagaminamos elektros energijos kiekis 2050 m. siektų 85 TWh.</p>	<p>Atkreiptinas dėmesys į tai, kad Strategijoje lankstumo paslaugos traktuojamos plačiau, t. y. kaip paslaugos visai elektros energetikos sistemai, nei kaip jos apibrėžtos ir suprantamos pagal Elektros energetikos įstatymą (čia lankstumo paslaugos yra skirstomųjų tinklų operatoriaus išigijamos paslaugos). Atsižvelgiant į tai siūlytina pateikti paaiškinimą dėl lankstumo paslaugų kitokio nei Elektros energetikos įstatyme traktavimo Strategijoje.</p>	

	<p>26. Visi vertinti scenarijai 2050 m. energetikos sektoriuje pasiekia nulinius anglies dioksido išmetimus, tačiau dalis ŠESD išmetimų, kurių negalima išvengti, išlieka. Palyginti su 2022 m., ŠESD išmetimai pagal visus scenarijus sumažėja daugiau kaip 3 kartus.</p>	<p>26 punkte teigiama, kad pagal KNE ir VGR scenarijus bus pasiektas nulinis CO₂. Nėra aišku, kaip tai bus padaryta, kai 1 lentelėje (Pagrindiniai 2050 m. energetikos sektoriaus pokyčių scenarijų vertinimo kriterijai) yra nurodyta, kad pagal šiuos scenarijus bus, galimai, gamtines dujas naudojančios elektrinės (0,5 GW) ir nėra numatytas CO₂ surinkimas.</p>	
	<p>41.2. Užtikrinamas elektros energijos sistemos adekvatumas ir sukuriama mechanizmai elektros energijos gamybos rezerviniams pajėgumams išlaikyti ir vystyti, kartu užtikrinant ir efektyvų balansavimo bei su dažnio valdymu nesusijusių paslaugų rinkos plėtoją ir veikimą, lanksčių elektros energijos paklausos priemonių ir technologijų diegimą.</p>	<p>Pagal ES teisės aktus (Reglamentą (ES) 2019/943 ir Direktyvą (ES) 2019/944 taip numatomas šių teisės aktų pokyčius vykdant elektros energijos rinkos modelio reformą) – pajėgumų mechanizmai yra siūloma kaip opcija. Jie kuriami, tik jeigu būna problemų rinkoje ir yra laikina priemonė adekvatumo problemoms išspręsti, o ne ilgalaikis sprendimas sektoriaus plėtrai.</p> <p>Atsižvelgus į tai svarstyta, ar NENS nereikėtų akcentuoti tokio mechanizmo laikinumo atitinkamai užtikrinant tvarią sektoriaus plėtrą be pajėgumų mechanizmo ateityje. Pastebėtina, kad ES teisės aktuose numatyti pajėgumų mechanizmai nėra priemonė skirta vien tik gamybos plėtrai – juose turi būti sudarytos sąlygos dalyvauti ir paklausos valdymo pasiūlą užtikrinantiems rinkos dalyviams bei kaupimo įrenginių valdytojams. Todėl siūlytina strategijoje akcentuoti ne tik gamybos pajėgumų, bet ir kaupimo įrenginių pajėgumų, taip pat paklausos valdymo pajėgumų poreikio užtikrinimą.</p> <p>Taip pat, atkreiptinas dėmesys į tai, kad pajėgumų mechanizmai yra atskira rinka nuo balansavimo paslaugų rinkos. Pajėgumų mechanizmų tikslas – spręsti adekvatumo problemas, o ne balansavimo pajėgumų poreikį.</p>	
	<p>49. Atsižvelgiant į 2022 m. Lietuvos perdavimo sistemos operatoriaus atliktą elektros energetikos sistemos adekvatumo vertinimą 2026–2030 m., pagal esamą elektros energetikos sistemos sąrangą, esminę įtaką elektros energetikos sistemos adekvatumui turi „Harmony Link“ jungties eksploatacijos pradžia, o iki jos eksploatacijos pradžios, įvertinus Lietuvos Respublikos elektros energetikos sistemos galimybes dirbti izoliuotu režimu, elektros energetikos sistemos galių adekvatumui</p>	<p>Atkreipiamas dėmesys, kad vertinimas neatitiko ACER ERAA (European Adequacy Assessment) metodikos. Atitinkamai būtų siūlytina cituoti kitą dokumentą, pavyzdžiui, 2023 m. ERAA, kai jis bus patvirtintas ACER sprendimu.</p>	

<p>užtikrinti reikalinga patikimai prieinamos ir kontroliuojamos elektros energijos gamybos pajėgumų apimtis yra ne mažiau kaip 1 100 MW (2024–2025 m.), tai yra reikalingi visų Lietuvoje veikiančių patikimai prieinamų elektrinių pajėgumai (Lietuvos elektrinės, Kauno termofikacinės elektrinės, „Orlen Lietuva“ elektrinės ir AB „Panevėžio energija“ elektrinės).</p>		
<p>51. Siekiant užtikrinti Lietuvos elektros energetikos sistemos adekvatumą ir pasirengimą izoliuotam elektros energetikos sistemos darbui po 2030 m., atsižvelgiant į ypatingai sparčią AEI naudojančių energijos gamybos pajėgumų plėtrą bei elektros energijos poreikio augimą, iki to laiko reikės sukurti pajėgumų užtikrinimo mechanizmą, leisiantį išlaikyti esamus ir išvystyti naujus elektros energijos gamybos pajėgumus, kurių patikimas prieinamumas yra būtinas saugiam Lietuvos elektros energetikos sistemos darbui. Jų poreikis ir svarba augs plėtojant AEI naudojančius energijos gamybos pajėgumus bei didėjant elektros energijos poreikiui.</p>	<p>Atkreipiamas dėmesys, kad išvados dėl adekvatumo daromos remiantis vertinimu, kuris neatitiko ACER ERAA (European Adequacy Assessment) metodikos. Atitinkamai būtų siūlytina išvadas dėl adekvatumo grįsti, pavyzdžiui, ACER sprendimu dėl 2023 m. ERAA, jeigu toks bus priimtas iki šio dokumento priėmimo.</p> <p>Aktuali pastaba dėl pajėgumų mechanizmo taikymo, išdėstyta prie Strategijos 49 punkto.</p> <p>Pažymėtina, kad esant strateginio rezervo modeliui įprastai skatinami seni esami įrenginiai. Pažymėtina, kad pagal tinklų operatorių Pasinaudojimo elektros tinklais tvarkos aprašus (toliau – PETA) gautų paraiškų kiekis vystyti naujus AEI ir kaupimo pajėgumus yra labai didelis. Todėl svarstytina, ar reikalinga tokia papildoma parama, kuri būtų užtikrinama seniems įrenginiams. Atkreipiamas dėmesys, kad tokios paramos realistiškiausias gavėjas būtų iškastinį kurą naudojančios įmonės (pvz., Ignitis gamyba, Orlen Lietuva, Achema, Lifosa, KTE ir kt.).</p>	
<p>58. Remiantis elektros energijos gamybos ir vartojimo prognozėmis, Lietuvoje pagaminamos elektros energijos augimas gali siekti apie 20 kartų, vartojimas apie 6–7 kartus, elektros energetikos sistemos lankstumo priemonių galia apie 15 kartų. Žymūs generacijos ir vartojimo pokyčiai bei elektros energetikos sistemos lankstumo galimybės 2022–2050 m. turės įtakos elektros tinklų atnaujinimo sprendiniams. Elektros tinklus svarbu vystyti atsižvelgiant į gamintojų ir vartotojų poreikį, įvertinant ir elektros energetikos</p>	<p>ES lygiu yra svarstomos ir siūlomos išankstinių investicijų galimybės, kurios turėtų įgalinti didesnės apimties, greitesnę "išankstinę" tinklų plėtrą. Turi būti naudojamos tokios galimybės, o tinklų planavimas pagal vartotojų poreikį, manytina, siekiamos plėtros neužtikrins.</p> <p>Jau šiame punkte reikėtų duoti nuorodą į galimybę planuoti ir naudotis išankstinės perspektyvos investicijomis, kaip lygiavertį būdą esamam tinklų plėtros planavimui.</p>	

	sistemos lankstumo priemonių galimybes bei jų vietą.		
	64. Norint paskatinti elektrinių transporto priemonių naudojimą, reikalingas koordinuotas reikiamos galios įkrovimo infrastruktūros diegimas visuose Lietuvos regionuose, jį glaudžiai derinant su elektros tinklų plėtra. Elektrinis kelių transportas gali tapti papildomu elektros energetikos sistemos lankstumo šaltiniu elektros energijos tiekimo sistemai. Dėl to turi būti užtikrinamas ir skatinamas išmaniojo ir abikrypčio įkrovimo infrastruktūros vystymas.	Nėra aišku kas yra „elektros energijos tiekimo sistemai“. Siūlytina išbraukti arba patikslinti.	64. Norint paskatinti elektrinių transporto priemonių naudojimą, reikalingas koordinuotas reikiamos galios įkrovimo infrastruktūros diegimas visuose Lietuvos regionuose, jį glaudžiai derinant su elektros tinklų plėtra. Elektrinis kelių transportas gali tapti papildomu elektros energetikos sistemos lankstumo šaltiniu ~~elektros energijos tiekimo sistemai~~ . Dėl to turi būti užtikrinamas ir skatinamas išmaniojo ir abikrypčio įkrovimo infrastruktūros vystymas.
	68.3. Integruota energetikos ekosistema – elektros tinklų komponentų gyvenimo ciklas dažnai yra 40 ir daugiau metų, todėl šie tinklai negali būti vystomi atsižvelgiant vien į šiandienos poreikius. Atsižvelgiant į didėjančią elektros energijos paklausą, bus pereinama nuo reaktyvaus, laipsniško planavimo prie proaktyvios, į ateities poreikius nukreiptos elektros tinklų plėtros strategijos. Elektros tinklų planavimo metodikos bus pritaikytos siekiant sukurti į vartotoją orientuotą modelį. Elektros tinklų plėtra bus vystoma atsižvelgiant į elektros energijos vartojimo situaciją ir kuriant scenarijus, kurie leistų optimaliai išnaudoti šiuos tinklus. Be to, norint sukurti atsparius elektros tinklus, daugiau dėmesio bus skirta elektros tinklų planavimo koordinavimui ir duomenų mainams, vykdomiems elektros energijos perdavimo sistemos operatorių ir skirstomųjų tinklų operatorių, gamintojų, telkėjų bei kitų rinkos dalyvių.	Neaiškus telkėjų, kurie, iš esmės, teikia tarpininkavimo paslaugas, bet nevaldo jokios tinklų infrastruktūros, išskyrus, galimai, matavimo priemonės telkiamuose objektuose, vaidmuo. Čia siūlytina vietoje telkėjų, kaip galimai svarbius elektros energetikos infrastruktūros dalies elementų valdytojas, nurodyti įkrovimo stotelių savininkus ar valdytojus, ypač, atsižvelgiant į tai, kad Strategijoje numatomas tam tikro tipo, kuris susijęs su elektrinio transporto panaudojimu elektros energetikos sistemoje, įkrovimo stotelių poreikis.	

<p>69. Elektros energijos perdavimo sistemos ir skirstomųjų tinklų operatoriai privalo užtikrinti, kad nustatytiems 2030, 2040 ir 2050 m. infrastruktūros poreikiams tenkinti būtų parengta, suplanuota ir įgyvendinta pakankamai elektros energijos perdavimo ir skirstymo plėtros projektų, atsižvelgiant į Strategijos tikslus ir Nacionaliniame energetikos ir klimato srities veiksmų plane numatytas priemones. Tais atvejais, kai elektros tinklų plėtros poreikiai yra nustatyti, tačiau jiems patenkinti trūksta konkrečių projektų, nacionalinės energetikos reguliavimo institucijos turėtų skatinti elektros tinklų operatorius kurti ir įgyvendinti naujas projektų koncepcijas.</p>	<p>Siūlytina aiškiai įvardyti, kas yra „nacionalinės energetikos reguliavimo institucijos“, taip pat išlėsti, ko tikimasi iš šių institucijų, kadangi pagal esamą formuluotę trūksta aiškumo.</p>	
<p>73. Siekiant užtikrinti Klaipėdos SGD terminalo veiklos tęstinumą, įvertinus jo strateginę reikšmę Lietuvos energetikos sistemai, buvo priimtas sprendimas dėl nuo 2014 m. iš Norvegijos kompanijos „Hoegh LNG“ nuomojamo Klaipėdos SGD terminalo įsigijimo 2024 m. pabaigoje pasibaigiant jo nuomos sutarčiai. Numatyta, kad Klaipėdos SGD terminalas veiks bent iki 2045 m.</p> <p>79. Lietuvos gamtinių dujų infrastruktūra toliau bus naudojama transportavimui ir tranzitui, taip pat ši infrastruktūra bus pritaikoma būsimam vandenilio transportavimui. Siekiant sustiprinti gamtinių dujų tiekimo saugumą ir mažinti priklausomybę nuo gamtinių dujų importo, bus sudaromos palankesnės sąlygos Lietuvos gamtinių dujų sistemoje naudoti</p>	<p>Europos Komisijos pasiūlyme Europos parlamento ir Tarybos direktyvai dėl dujų iš atsinaujinančiųjų energijos išteklių, gamtinių dujų ir vandenilio vidaus rinkos bendrųjų taisyklių² (toliau – Dujų direktyvos projektas), 72 straipsnio 1 dalies s punktas numato reguliavimo institucijos pareigą laikytis sutarties laisvės ilgalaikių sutarčių atžvilgiu, jei jos atitinka Sąjungos teisę ir yra suderinamos su Sąjungos politika ir jei jos padeda siekti priklausomybės nuo iškastinio kuro mažinimo tikslų. Negalima sudaryti ilgalaikių sutarčių dėl iškastinių dujų, kurioms netaikomos taršos mažinimo priemonės, tiekimo, kurios galiotų ilgiau nei iki 2049 m. pabaigos.</p> <p>Atkreiptinas dėmesys, kad NENS nenumato konkrečių etapų, kuriais būtų atsisakoma ilgalaikių sutarčių dėl iškastinių dujų, ir kokie sprendimai dėl esamos gamtinių dujų infrastruktūros turi būti priimti (pvz., kokias etapus ir kokia dalis gamtinių dujų infrastruktūros būtų pritaikyta vandeniliui ir kokie sprendimai būtų priimti dėl tos gamtinių dujų infrastruktūros dalies, kurios pritaikyti vandeniliui technologiškai nebūtų įmanoma).</p> <p>Atsižvelgdami į tai, siūlome NENS išskirti konkrečius etapus, kuriais būtų numatyti reikalingi sprendimai dėl gamtinių dujų infrastruktūros pertvarkymo įgyvendinant Dujų direktyvos projekto nuostatas.</p>	

² <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/HTML/?uri=CELEX:52021PC0803>

	daugiau dujų iš AEI ir mažo anglies dioksido pėdsako dujų.		
	99. Siekiant stiprinti energetikos sektoriuje dirbančių darbuotojų pasirengimą reaguoti į kylančias grėsmes kibernetinio saugumo srityje bei užtikrinti tinkamą strateginės energetikos infrastruktūros apsaugą Lietuvos energetikos bendrovės kartu su Jungtinių Amerikos Valstijų (toliau – JAV) Energetikos departamento Idaho nacionaline laboratorija Lietuvoje įgyvendins kibernetinio saugumo projektą „CyberCHAMP“. Projektas ir bendradarbiavimas su JAV reikšmingai prisidės didinant Lietuvos energetikos sektoriaus atsparumą nuo kibernetinių grėsmių, sustiprins energetikos sektoriuje dirbančių specialistų kompetencijas ir leis užtikrinti aukštesnį kibernetinio saugumo supratimo lygį Lietuvos energetikos bendrovėse.	Siūlytume atsisakyti šio punkto dėstymo Strategijoje, kaip per mažai reikšmingo strateginio lygio dokumente. Vietoje jo siūlytume nustatyti platesnes aktualias siektinas kibernetinio saugumo ir infrastruktūros atsparumo vystymo kryptis, pavyzdžiui, nuolatinis energetikos sektoriuje dirbančių darbuotojų pasirengimo reaguoti į kylančias grėsmes kibernetinio saugumo srityje bei užtikrinti tinkamą strateginės energetikos infrastruktūros apsaugą pasirengimo stiprinimas, energetikos įmonių saugumo sistemų ir įrangos, reikalingos reaguoti į kibernetinius išpuolius ir kitus incidentus įsigijimas ar atnaujinimas.	~~99. Siekiant stiprinti energetikos sektoriuje dirbančių darbuotojų pasirengimą reaguoti į kylančias grėsmes kibernetinio saugumo srityje bei užtikrinti tinkamą strateginės energetikos infrastruktūros apsaugą Lietuvos energetikos bendrovės kartu su Jungtinių Amerikos Valstijų (toliau – JAV) Energetikos departamento Idaho nacionaline laboratorija Lietuvoje įgyvendins kibernetinio saugumo projektą „CyberCHAMP“. Projektas ir bendradarbiavimas su JAV reikšmingai prisidės didinant Lietuvos energetikos sektoriaus atsparumą nuo kibernetinių grėsmių, sustiprins energetikos sektoriuje dirbančių specialistų kompetencijas ir leis užtikrinti aukštesnį kibernetinio saugumo supratimo lygį Lietuvos energetikos bendrovėse.~~
	102. Siekiant tikslo 100 proc. klimatui neutrali energija Lietuvai ir regionui, bus įgyvendinami šie uždaviniai: 102.1. Lietuvos išskirtinėje ekonominėje zonoje Baltijos jūroje plėtoti jūrinio vėjo elektrinių parkus ir įgyvendinti energetinės salos projektą;	Siūloma apsvarstyti galimybę vystyti regioninių AEI gamybos projektus (angl. <i>cross-border renewable project</i>) pagal Reglamentą (ES) 2021/1153, kuriuo nustatoma Europos infrastruktūros tinklų priemonė ir panaikinami reglamentai (ES) Nr. 1316/2013 ir (ES) Nr. 283/2014 ³ su kaimyninėmis šalimis, ypač atsižvelgiant į tai, kad Strategijoje yra nurodomas jungiamųjų linijų plėtojimo poreikis, siekiant eksportuoti iš AEI pagamintą elektros energiją.	
	114. Tolesnė AEI plėtra elektros energetikos sektoriuje bus tęsiama orientuojantis į AEI plėtrą rinkos sąlygomis. Tobulinant teisinį reglamentavimą ir toliau bus kuriamos palankios sąlygos, mažinančios administracinę ir reguliacinę	Siūloma numatyti pokyčius susijusius su PETA ir tinklų pralaidumo paskirstymu, vykdant jį per aukcionus, o ne mažiau ekonomiškai efektyviais - <i>first come first served</i> ar <i>pro rata</i> principais.	

³ <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2021/1153/oj>

<p>naštą, skatinančios teigiamą visuomenės požiūrį į AEI plėtrą.</p> <p>115. AEI plėtra Lietuvos elektros energetikos sektoriuje turi būti vykdoma vadovaujantis šiais principais:</p> <p>115.1. nuoseklaus AEI integravimo į rinką – turi būti plėtojamos ekonomiškai efektyviausios technologijos, atsižvelgiama į technologijų brandą, įvertinant ir jų netolimos ateities pažangos tendencijas;</p>		
<p>220. Vertinant tolesnę gaminančių vartotojų plėtrą, tikslinga m. atlikti nepriklausomą gaminančių vartotojų schemos ex-post vertinimą, kurį atliktų Valstybinė energetikos reguliavimo taryba, įvertinant sąnaudas ir naudą skirtingiems rinkos dalyviams, vartotojų grupėms ir šalies elektros energetikos sistemai, pateikti rekomendacijas dėl tolesnio gaminančių vartotojų schemos vystymo, skatinimo, mokestinės ir reguliacinės aplinkos ir energetikos sistemos poreikių užtikrinimo.</p>	<p>Šiame punkte dėstomą konkrečią užduotį Valstybinei energetikos reguliavimo tarybai siūlytume ne dėstyti Strategijoje, o perkelti į Strategijos priemonių įgyvendinimo planą, kadangi ši užduotis nenustato jokių strateginių tikslų ar kryptių.</p>	<p>~~220. Vertinant tolesnę gaminančių vartotojų plėtrą, tikslinga m. atlikti nepriklausomą gaminančių vartotojų schemos ex-post vertinimą, kurį atliktų Valstybinė energetikos reguliavimo taryba, įvertinant sąnaudas ir naudą skirtingiems rinkos dalyviams, vartotojų grupėms ir šalies elektros energetikos sistemai, pateikti rekomendacijas dėl tolesnio gaminančių vartotojų schemos vystymo, skatinimo, mokestinės ir reguliacinės aplinkos ir energetikos sistemos poreikių užtikrinimo.~~</p>
<p>115.3. aktyvaus energijos vartotojų dalyvavimo – didėjant AEI daliai, palyginti su visu energijos išteklių balansu, turi būti skatinama decentralizuota elektros energijos gamyba, vartotojams suteikiama galimybė iš AEI pasigamintą elektros energiją vartoti savo reikmėms, o už perteklinę elektros energiją, patiektą į elektros tinklus, gauti rinkos sąlygas atitinkantį atlygį, taip pat turi būti įdiegti vartotojų elgsenos ir energijos paklausos ir pasiūlos valdymo sprendimai.</p> <p><...></p> <p>221. Siekiama skatinti aktyviųjų vartotojų veiklą elektros energetikos sektoriuje pasitelkiant skatinamąją reguliacinę aplinką, teikiant finansinę</p>	<p>Direktyvoje (ES) 2019/944 nustatyta aktyviojo vartotojo apibrėžtis suponuoja, kad pirmiausia aktyvusis vartotojas vartoja arba kaupia elektros energiją, pagamintą jo patalpose, esančiose uždaroje teritorijoje arba, kai tai yra leidžiama – kitose patalpose. Todėl, manytina, esminiu aktyviųjų vartotojų plėtros elementu turėtų būti individualiai valdomi kaupimo įrenginiai arba grupės asmenų (grupinio aktyvaus vartotojo) valdomi kaupimo įrenginiai ir pagamintos elektros suvartojimas nedidelėje tinklų teritorijoje, kai, iš esmės, aktyviųjų vartotojų pagaminta elektra net nėra parduodama "aukštyn", t. y. į didesnės įtampos tinklus.</p> <p>Paminėtina, kad ir Direktyvoje (ES) 2019/944 apibrėžtas aktyvusis vartotojas, taip pat Direktyvoje (ES) 2018/2001 apibrėžtas iš atsinaujinančiųjų išteklių pagamintos energijos vartotojas pagal apibrėžtis turi teisę parduoti pasigamintą energiją, tačiau tokia veikla neturėtų būti pagrindinė jų komercinė ar profesinė veikla. Todėl siūlytina planuojant gaminančių vartotojų, aktyviųjų vartotojų plėtrą pirmiausia siekti užtikrinti tokių vartotojų pasigaminamos energijos suvartojimo ar</p>	

<p>paramą energijos kaupimo įrenginiams įsigyti, skatinant vartotojų tarpusavio elektros energijos prekybos platformų atsiradimą, kuriose aktyvieji vartotojai galėtų realizuoti pasigamintos, bet nesunaudotos elektros energijos pardavimą, sukuriant patrauklesnę prieigą prie standartinių elektros energijos paklausos pokyčio (reguliavimo apkrova) ar elektros energetikos sistemos lankstumo paslaugų.</p> <p><...></p> <p>222.3. įtvirtinti naują reguliavimą, kuris nustatys standartines aktyviųjų vartotojų ir kitų elektros energijos rinkos dalyvių teises, pareigas, reikalingas dalijantis pertekline elektros energija, pvz., tarpusavio prekybos platformose (angl. <i>peer-to-peer trading</i>). Įvertinti galimybę aktyviesiems vartotojams nustatyti skatinančius mokesčius ir pasinaudojimo elektros tinklais tarifus</p>	<p>kaupimą gamybos vietoje skatinimą, arba perteklinės pagamintos ir nesuvartotos energijos pardavimo galimybių užtikrinimą, numatant ir grynojo atsiskaitymo (angl. <i>net billing</i>) principą. Tokia koncepcija padėtų spręsti ir šiuo metu tiekėjams perduotos gaminančių vartotojų atsakomybės už disbalansą sąnaudų bei energijos atpirkimo sąnaudų klausimus.</p>	
<p>232. Siekiant užtikrinti energijos kainų ir rinkos konkurencingumą bus siekiama:</p> <p>232.1. taikant abipusių sandorių dėl energijos kainų skirtumo pagrindu struktūrizuotas tiesioginio kainų rėmimo schemas, sudaryti paskatas naujoms investicijoms į neiškastinio kuro gaminamą elektros energiją, kad būtų pasiekti priklausomybės nuo iškastinio kuro mažinimo tikslai;</p> <p>232.2. užtikrinti, kad elektros energijos tiekėjai būtų įdiegę ir įgyvendintų tinkamas draudimo strategijas, skirtas rizikai, kurią didmeninio elektros energijos tiekimo pokyčiai kelia jų sutarčių su vartotojais ekonominiam gyvybingumui, apriboti, ir kartu būtų išlaikytas trumpojo laikotarpio rinkų likvidumas ir atsižvelgta į energijos kainų galimus pokyčius. Rizikos draudimo</p>	<p>Šiuo metu yra mažai galimybių ir priemonių užsitikrinti didmeninių kainų kitimo rizikos draudimą už konkurencinės rinkos sąlygomis susiformavusią kainą, galimai dėl apribojimų, susijusių su nedidele Lietuvos taip pat kitų Baltijos šalių atskirai veikiančiomis rinkomis (prekybos zonomis). Siūlytume NENS papildyti nuostatomis susijusiomis su finansų rinkų ir išvestinių finansinių priemonių vystymu, kuriomis naudojantis energetikos įmonės galėtų valdyti savo rizikas ir atitinkamai dėl sumažėjusių rizikų būtų prielaidų mažėti kainoms galutiniams vartotojams. Pavyzdžiui, numatyti pareigą elektros energijos perdavimo sistemos operatoriui proaktyviai imtis veiksmų, siekiant kurti tokias rinkas.</p>	

	produktais taip pat galėtų naudotis PEB ir AIEB;		
Bendro pobūdžio pastaba			
		<p>Lietuvos Respublikos strateginio valdymo įstatymo (toliau – SVĮ) 26 straipsnio 1 dalyje nustatyta: „1. Nacionalinė energetinės nepriklausomybės strategija, patvirtinta Lietuvos Respublikos Seimo 2012 m. birželio 26 d. nutarimu Nr. XI-2133 „Dėl Nacionalinės energetinės nepriklausomybės strategijos patvirtinimo“, <u>laikoma nacionaline darbotvarke</u>, o Nacionalinės energetinės nepriklausomybės strategijos įgyvendinimo priemonių planas, patvirtintas Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2018 m. gruodžio 5 d. nutarimu Nr. 1210 „Dėl Nacionalinės energetinės nepriklausomybės strategijos įgyvendinimo priemonių plano patvirtinimo“, laikomas nacionalinės darbotvarkės planu.“ SVĮ 7 straipsnio 1 punkte, be kita ko, nurodyta, kad nacionalinės darbotvarkės – vadovaujantis SVĮ rengiami planavimo dokumentai, o SVĮ 15 straipsnio 1 dalies punktuose įvardyti rengimo etapai. SVĮ 15 straipsnio 1 dalies 1 punkte, be kita ko, nustatyta, kad „sprendimą dėl konkrečios nacionalinės darbotvarkės rengimo ir nacionalinės darbotvarkės koordinatoriaus paskyrimo priima Vyriausybė, išskyrus atvejus, kai tos nacionalinės darbotvarkės rengimas ir nacionalinės darbotvarkės koordinatorių nustatomi atitinkamas valstybės veiklos sritis reglamentuojančiuose įstatymuose, atsižvelgdama į atitinkamas valstybės veiklos sritis reglamentuojančius teisės aktus <...>“. Pastebėtina, kad Energetikos įstatymo 6 straipsnyje nustatytos šios su strateginiu planavimu susijusi Energetikos ministerijos funkcijos: 3) dalyvauja rengiant Nacionalinį pažangos planą dėl energetikos politikos strateginių tikslų ir (arba) pažangos uždavinių nustatymo; rengia energetikos politikos pažangos uždavinius įgyvendinančias nacionalines plėtros programas, organizuoja, koordinuoja ir kontroliuoja jų įgyvendinimą.</p> <p>Pastebėtina, kad SVĮ 26 straipsnio 1 dalyje nėra nurodytas joks Nacionalinės energetinės nepriklausomybės strategijos kaip nacionalinės darbotvarkės koordinatorių.</p> <p>Pagal SVĮ 15 straipsnio 1 dalies 3 punktą, be kita ko, nacionalinių darbotvarkių rengimą koordinuoja Vyriausybė, o nacionalines darbotvarkes rengia nacionalinių darbotvarkių koordinatoriai, dalyvaujant strateginio valdymo sistemos dalyviams, nurodytiems SVĮ 3 straipsnio 17</p>	

		<p>dalies 1, 3 ir 9 punktuose, t. y. Lietuvos Respublikos Seimui, įstaigoms, kurių vadovai yra valstybės biudžeto asignavimų valdytojai, kaip jie apibrėžti Lietuvos Respublikos biudžeto sandaros įstatyme, ir joms pavaldžioms biudžetinėms įstaigoms, Valstybės pažangos tarybai.</p> <p>Atsižvelgiant į tai kas išdėstyta siūlytume Energetikos ministerijos rašte, kuriuo teikiamas Nutarimo projektas išvadoms gauti, nurodyti Vyriausybės nutarimą, kuriuo priimtas sprendimas rengti Nacionalinę energetinės nepriklausomybės strategiją ir kuriuo Energetikos ministerija paskirta šios darbotvarkės rengimo koordinatoriumi. Taip pat siūlytume šį raštą papildyti informacija apie Nacionalinės energetinės nepriklausomybės strategijos rengime dalyvavusius SVĮ nurodytus strateginio valdymo sistemos dalyvius.</p>	
--	--	---	--